

~~1. Karagöz ve Hacivat oyununun~~
 Karagöz adlı bir tiyatrosu vardır. Bu tür
 ipekli perde oyunudur. Bu perdenin
 arkasında mumlar yanar, ışıklar
 parlar. Dere derisinden oyulmuş,
 kesilmiş, boyanmış karagöz suret
 leri değnekler takılı bir ipekli
 perdeye dayanır. Perdenin arka
 sına işlenen karagözcü bir suret
 leri oynatır. Karagöz oyunlarına
 bir teknik imkânlarını sağlar,
 sonra bu imkânlarla göre estetik
 değerlerini kazandıran bu ipekli
 perdedir. İnsanlar yine bu ipekli
 perde oyunu olan sinemayı bulmadan
 yüz yıllarca önce karagöz vardı. Öyleyse

~~bu~~ karagöze sinemanın habisi denilirdi.
 sinema elisi olmakta çıkmış, endüstriyel-
 miş bir karagöz oyunu demekti. ~~Ne ö~~

~~Bu~~ ^{ipekli perdenin} Karagöl oyunun yaratılış teknik araçları
 sunlardır :
 1. İstetlenen oyunun bütün aktörlerinin
 dere derisinden kesip yapmak karagözcü ü
 elindedir.

2. Bu sùretleri istediği renkte boyamak,
istediği ^{gibi} maddeleştirerek karagözünün
elindedir.

3. Ağırlik, mesafe, aktör ağırlığı gibi engeller
bu oyunda yoktur. karagöz ^{istediği zaman bu} istediği kadar
süresi ^{karagözcü} işi perdeye getirilir.

4. Bütün karagöz sùretleri ~~her~~ somut insan
niteliğinden ayrılarak ~~her~~ dâsıldaki tiplerin
istediği psikolojik, sosyal tipler ~~çevre~~
^{çevre} türüdür.

5. karagöz sùretleri yassı, düz
sùretlerdir.

6. karagöz sùretleri delikli, zeffaf
sùretlerdir.

Bütün bu görümler bize karagözün
estetik plastik niteliğinin hangi estetik
kültürün ortamlarına gösterir. Sosyal
karagözün tekniği hem bu plastik ~~sanat~~
teknik hem de işi tekniğidir. ~~Önce~~
karagözün plastik estetiği ne ölçüde
ceğün araştırılmalıdır.

Burada anlatacağım bu day Karagöz
süreçlerinin estetik
~~tasarımlarının~~ orijinallik derece kesem derecesinin
gösterecektir. de Ankara

dayım. Münir Koyun Ege ile görüşmekteyim.
kendisi o tarihte Çocukları Esirgeme Cemiyeti
tarafında çalışmaktaydı. Çocuk eğitiminden,
çocuk tiyatrosundan söz açıldı. Karagöz
üzerine düşüncelerimi söyledim. Ege çok
ilgilendi. Bu kaç sene ^{gün} da cemiyetin bu
çocuk tiyatrosu kurulması ile ilgili kararını
getirip burada ~~Artık bu çocuk tiyatrosu~~
nın temellerini atmak üzere senden
yardım istedi. Karagöz kısmını üzerine
aldım. Önce ~~bu~~ yazdığı bu Karagöz
başlı yazdım. Bu eserin adı ~~sadece~~
Karagöz Ankara'da adlı Karagöz başlıklı
Yazdım (*): Bu eserde Karagöz'le Kaccıak
tipinde hepse ne kadar tip varsa hepsi yeni
idi. Bunlar: Garlo, Tarzan, Mikimanz,
Greta Garlo, Nurallah Ateş, Münir Koyun.
İşte bu tipleri eski, gelenekli Karagöz
süreçleri geleneğine uygun olarak yapıldı.
Bu işi yapmasını ^{çok} kuvvetli bir sarımsı
olarak tanıdığım ressam ^{İstikbal Dostum} Mahmut Çiğdem
den dileddim. Çiğdem bu işe çalıştıktan
sonra beni gördü, bu sözleri söyledi: "Çalış-
tım. Ancak, yapamadım. Çünkü Karagöz
~~bu işi yapamadım. Çünkü Karagöz Ankara'da, 1940~~
türk unu unvanının en güzelidir."

Günkü Karagöz suretleri bizim
bildiğimiz resimlerden değil. Bunların
anatemi, perspektifi kâh kâh,
dedi. Gıda değeri ~~çok~~ düşünüyorduk.
Pek samimi idi. İster istemez bu
iş üzerine aldım. Bir ay kadar
çalıştım. Suretleri çizdim. Eser
Yocuktan Esizeme Cemizdimin tiyatrosu
sahnesinde oynamacağı için duz
santim büyüklüğünde kaplaqlar
suretleri seksen santim boyunda
mukavvadan ~~eye~~ kesip boyadım.
Sıra ~~Q~~ zeytin yağında kızartıp

noktada toplanmaktadır. Birincisi, herkesin anlayabileceği kâh kâh
bir dille ana dilimize çevrilmiş olması ikincisi şimdiye kadar yapı-
lmış olan tecrübeler arasında doğruya en yakın olmasıdır.

Binlerce nüshası satılmış, elde pek az nüshası kalmış olan bu
eserin halk okullarında, öğretmenlerle aydınlar arasında, hatta köylere
kadar yayılması, manevî hayatımız için büyük bir kazanç olacağına kuv-
vetle inanıyorum. Onun için yüksek şahsiyetinizden bu eserin yayılması
için ilgi ve yardım diliyorum.

Memurlara bir kolaylık olmak üzere hediyesi 25 lira olan eseri 20
liradan vermek istiyorum.

Dileğimi yerinde bulur ve eser hakkında doğrudan doğruya bir fi-
kir ve kanaat edinmek isterseniz örnek olarak bir nüshası gönderilecek-
tir, lütfen bildiriniz.

BÖLÜM II

Şimdiye kadar daha ziyade Komünist Çinin inkânları üzerinde durdum.

Böyle yapmakta da bir sebebin vardı. Realitenin yanlış anlaşılmasına istinat

eden siyasetler bizi arzu ettiğimiz gayelerden çok uzaklaştırabilir. Çine

~~karagöz~~ Perde, dümdüz, gerilmiş, beyaz bir bez parçasıdır. Bu bez mum ışığı ile aydınlatılmıştır. Karagöz sûretleri bu düz, aydınlık zemin üzerine ~~pa-~~tar, şeffaf olarak görünürler. ^{Bu} Sûretler, bu düz zeminle ~~anlatılmak, profi-~~fileşmek zorundadırlar. Onun için, Karagöz sûretleri yamyassıdır, hep profildir. Çengi gibi kolları karşıdan görülen sûretlerde bile baş, gövde, eller, ayaklar yine profil durumundadır, el parmakları ~~bitiş~~ yanyana dizilmiştir. Profil, Karagöz plastiğinin temel karakteridir. Sûretler bu temel karakteri kazanabilmek için hem anatomi, hem de perspektif bağlarından kopmuştur. Gerçi Karagöz sûretlerinin de bir anatomisi vardır. Ancak, bu anatomi, dış âleminki, kafaninki değil, iç âleminki, gönlükdir. Onun için Karagöz sûretleri o yamyassı, boğumlu gövdeleri, takma kolları, bacakları, ~~gizli gözleri~~ hem insana benzerler, hem de benzemezler. Bu sûretler de resimdir, ancak model resimleri değil, karakter resimleridir.

karagöz sûretleri ~~her resimdir. Ancak,~~
Rönesans resimleri gibi resim değil. Karagöz sûretleri henzece lezyese, ortacağ primitiflerinin resimlerine bez henzer. Primitiflerin, klise resimlerinin yaptığı resimler anatomise, perspektife uymayan resimlerdir. Ortacağ primitifleri bunları bulurlardı. Ancak, saf bir tekniklere yer vermezlerdi. Çünkü onların kendilerine göre anatomileri, perspektifleri vardı. Bunlar dışınki değil içinki idi. Onların anatomileri & merkezi değil, psikoloji idi. Onlar için raison kaynatışık değil, raison. Onlar & science'a değil, conscience'a boyun eğmişlerdi. Merzou sûreti talimün estamî dir, hüsnü

azizlerin kâğıtları, ~~bu~~ ayatın in islama
değin dönerdi. Primitif sanat ruhunun
bulunacağını hayretlerime hayran eden
bu sanattı. Karagöz de böyleydi. Karagöz
resimleri insan fiziğinin deliye gili çansı
canından meydana getirilmiş şekiller
değin insan fiziğinin metafizikidir.

resimlerinin en çok kabul ettiği yansıma
anlayışı karikatürdür. Ancak, karikatürle
bu iki plâstik sanat arasında kalın
teknik ayrılığı değil bir de konu, değeri
ayrılığı vardır. Karikatür konunun
akla, gıskın, gülünç den kavlarının
sonuna kadar kalır. Karagöz resimleri
ise bunun lüksütünü tersini yapar. Konu
nun en çığ çekici en alıcı kavlarını alıp
sonuna kadar kalır. Böylelikle seçti
konularını renklendirir. Karagöz resimciliği
orijinal kendine göre tekniği, kendine göre
estetiği den orijinal bir resimciliğdir. Bu
resim sanatının da türk mimarlığı,
türk hattatlığı gibi sürealist bir plâstik
sanat kaldu ^{dur} olduğu meydana gelir. Kara-
göz resimliği her hem talimat gerektir-
meyen kavram, hem anlamı kavrayan
bir plâstik sanattır anlayışının eseridir.
Dünya islemin türk sanatları gibi islemin
türk din duyurumunun bir sahnesidir.

İblikün dâtileri istiyerek istiyerek yapar,
ku dâtileri istiyerek tutuydurur. Karagöz-
cümün iğgüdücü seyircisini ku gerçekler
âlemi nin âtesine götürmek suretiler
Gerçeküstünün estehgine karıştırmak
tır.

Karagöze estetik değerini sağlığını en
özelliklerinde hissi de his hissi tıpat se
türünde olmanın derinliği
Karagöz durmaz, kimiler, durmaz,
atlar, uçar, uçar. Onun için zaman,
mekan kaydı yoktur. Karagözdeki
süreler, hasta Karagöz süresiz durulur.
Ondan Karaslanılar. Perdede, hayal
dünyasında da his durulur. Bu
türlik serindiri, eğlendirici, dinlen-
diricidir.

Karagözde en canlı, en derinden
olan tiy satıl Karagöz satıldı.
Karagöz komik tiyidir. Onun için
Karagöz süresinde seohi tunc maş
sal vardı. Karagözden sonra en canlı
olan tiy Macivat tiyidir. Macivat
bir aydın tiy, bir karpuz tiyidir.
Orda da ne maşsal vardı. Karagöz
günümüzün en derin, en ağır hissi
en köksü tiyidir. Karagözde Ona da yitir
bir maşsal vardı. En da sallanır.

Yalnız bu. Tassov Peter dedi ki
de, kaladayı tipi de yalnız belde,
sallanır. Peter bunlar kara gözün
bir komedi oyun olduğunu, bir
sakar karakter olduğunu göstermek
tedir. Peter ~~bu~~ zamanlarda
olduğu gibi, kara göz oyununda da
karakterin öz karakter, anılamak için
karakter kaynaktır. kara gözün
üzerine geldiği, şimdi ki perdeyi,
titrek uyarı ile incediği gerek
yalnız kişilik gereğidir. O da
en eserlerini pekilden değil, manadan
anlamdan almaktadır. tıskın
büyük plastik eserlerinde de de
vardı varlık iste ki gelişi geçici
duyulan, kalıcı olan anlam,
ruh ve sonsuzluk âlemidir.

Bütün bu görüşler sonunda insanın en
kavama erişiyor. Karagöz resimleri öteden
beri görüp alıştığımız resimlerden biri
değildi. Karagözde süretilen "tañ" kendine
özgü bir resimlerden. Bunları ne lüldüjünüz
resimlere, ne dekorasyona ne de karikatüre
kavınlamak elde değildi. Karagöz san-

atını ~~ve~~ realist, ne de naturalist
~~nasılsak~~ bir tiyatro sanata dedi.
Karagöz sürrealist tiyatro, öz tiyatrosu.
Çünkü ~~bu~~ Karagöz tahiyyet hütnü
anatomisi, fizyolojisi, rengi ile kavınlama
Bu tersine, bir takım deformasyonlara

yer verir. Böylelikle komplarının psikolojik
^{varlığını} estetik değerlerini bilinclendirir. Böylelikle
komplarının, tiplerinin en karakterlerini
sonunda kadar açıklar. Karagöz, kom-
plarını hütnü şekil ilinelerinden sayıp
^{bu kompların} özünü orta açıklayan bir plâstik sanattır.

ayrıca, Karagöz hütnü açıklıyor, derim,
nite deklamasyon niteği ile bir
tiyatro sanatıdır.

Boğazlıçl Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Kişisel Arşivlere İstanbul'da Bilim, Kültür ve Eğitim Tanıtımı

Ismayıl Hakkı Baltacıoğlu Koleksiyonu

BLTWRT0100301